

Nepřetržitý dohled nad dětmi v dětských domovech

25.6.2025 - | Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Otázka: Vyplývá z platné legislativy povinnost vychovatelů (či asistentů pedagoga) zajišťovat nad dětmi v dětském domově nepřetržitý dozor? Mohou děti za určitých okolností zůstat v dětském domově (v bytě, domě, kde sídlí jejich rodinná skupina) samotné?

Stručná odpověď:

Právní předpisy explicitně nestanovují povinnost nepřetržitého dozoru nad dětmi v dětských domovech. Možnost ponechat dítě v dětském domově bez dozoru naopak lze za určitých okolností považovat za žádoucí. Jde zejména o případy, kdy je to v zájmu zdravého vývoje osobnosti dítěte, přirozené podpory jeho sebedůvěry a v souladu s jeho vývojovými potřebami. Předpokladem je předchozí posouzení rizik, které zohledňuje zejména věk, individuální zralost a úroveň samostatnosti dítěte, a prokazatelné poučení dítěte o zásadách bezpečného chování při samostatném pobytu v zařízení. Jde o praxi, která zcela běžně probíhá v rodinách, kde se z totožných důvodů nepředpokládá nepřetržitý dozor rodičů nad dětmi až do jejich zletilosti.

Podrobná odpověď:

Zákon o ústavní a ochranné výchově ("ZVÚOV")[1] předpokládá, že do dětských domovů a případně i dalších typů ústavních zařízení mohou být umísťovány děti, které jsou dostatečně samostatné k tomu, aby nemusely být pod nepřetržitým dozorem pedagogických pracovníků. Jedná se zejména o starší děti a dospívající, které jsou **samostatné přiměřeně věku[2]** a **samostatné děti vyžadující občasnou kontrolu[3]**.

Tuto kategorizaci dětí zařízení provádí ve spolupráci s příslušným diagnostickým ústavem[4]. Vychází přitom z detailní znalosti vývoje dítěte, jeho individuální zralosti a jeho potřeb. Jde o informace, na základě kterých zařízení může s dostatečnou mírou jistoty vyhodnotit, zda je dítě schopné zůstat v prostorách rodinné skupiny bez přítomnosti a dozoru pedagogických pracovníků. Jinými slovy jde o **posouzení rizik**. To spočívá ve vyhodnocení, zda je u konkrétního dítěte míra rizika spojená s jeho samostatným pobytem v zařízení únosná (zcela přirozeně nikdy nebude nulová), nebo zda existují důvody, pro které je ponechání dítěte bez dozoru spojeno s nepřiměřenými riziky. Z procesního hlediska je účelné takové vyhodnocování spojovat s aktualizací programu rozvoje osobnosti dítěte („PROD“), neboť posouzení rizik probíhá právě na základě poznatků a informací o dítěti, které jsou v rámci PROD zpracovávány a stejně tak je třeba jej pravidelně aktualizovat. Konečné rozhodnutí, zda je dítě schopné být v zařízení bez přítomnosti pedagogických pracovníků, by mělo být výsledkem shody vychovatelů (a asistentů pedagoga) příslušné rodinné skupiny, a v ideálním případě také se souhlasem či s vědomím odborného týmu či vedení zařízení.

Posouzení rizik je proces, který v běžných rodinách probíhá zcela přirozeně. Rodiče zvažují, za jakých okolností, na jak dlouho a v jaké denní době mohou zůstat děti doma bez jejich přítomnosti či přítomnosti jiných dospělých (typicky při návratu dětí ze školy, když jsou rodiče ještě v zaměstnání, nebo večer či v noci, kdy mají rodiče vlastní kulturní nebo společenský program). Právě v tomto ohledu lze odkázat na zákonný požadavek, aby péče v zajišťovaná dětskými domovy probíhala **způsobem, který se v nejvyšší možné míře podobá běžnému rodinnému životu[5]**.

Je také nutné brát v úvahu, že jedním ze stěžejních úkolů dětských domovů ve vztahu k dětem s dlouhodobým pobytem je **příprava na samostatný život**. Nedílnou součástí této přípravy je schopnost “být sám” a samostatně fungovat v domácnosti. Tyto schopnosti se jen těžko získávají jinak než přímým nácvikem a zkušeností.

Nepominutelným aspektem této záležitosti, je otázka odpovědnosti za škodu nebo újmu, kterou dítě způsobí nebo si samo přivodí v souvislosti s pobytem v zařízení bez přítomnosti pedagogických pracovníků. Tato otázka ještě nebyla judikatorně vyjasněna, avšak lze mít za to, že není možné u zařízení a jeho pracovníků vyvozovat absolutní odpovědnost. Život přináší nejrůznější situace, některé z nich není možné předpokládat, jiné jsou souhrou nejrůznějších okolností, resp. vždy existuje určitá míra rizika vzniku škody nebo újmy. Tuto míru lze minimalizovat prostřednictvím preventivních opatření. Ta je však nutné volit adekvátně právě s ohledem na zdravý vývoj dítěte tak, aby nebyla nepřiměřeně omezující.

[1] Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

[2] § 2 odst. 10 písm. a) ZVÚOV.

[3] § 2 odst. 10 písm. b) ZVÚOV.

[4] § 2 odst. 11 ve spojení s § 8 odst. 2 ZVÚOV.

[5] § 12 odst. 2 ZVÚOV ve spojení s § 2 odst. 3 vyhlášky č. 438/2006 Sb.

Otázka:

Jak snížit rizika spojená s ponecháním dítěte v domácnosti bez dohledu?

Odpověď:

Z praxe vyplývají následující možnosti, jak snížit rizika pro děti i pracovníky zařízení:

1. ke každému dítěti přistupovat individuálně;
2. nezbytné je vyhodnocení ve smyslu posouzení “připravenosti” dítěte (není stanoven věk, ze zkušeností vyplývá, že speciálně v malé domácnosti je míra důvěry i znalosti dětí mnohem vyšší);
3. jedná se o společné rozhodnutí pedagogických pracovníků, kteří pracují s dítětem (tedy v dané domácnosti), s rozhodnutím je seznámena ředitel/ředitelka;
4. děti jsou seznámeny s podmínkami (může se jednat o podmínky zaměřené například na to, že v době, kdy jsou samotné, nesmí přijímat návštěvy, musí mít dostupný nabitý telefon atp.);
5. děti mají kontakt na pracovníka, kterému volají v případě, že se něco stane a je potřeba zajistit, aby dítě mělo dostupný telefon (například v případě, že nemá vlastní telefon, kredit atp.);
6. jakmile je to vhodné, děti mají k dispozici klíče, pracuje se na tom, aby je děti uměly používat (při pobytech dětí mimo zařízení, např. když jsou na návštěvě u rodičů, jsou klíče ponechávána v zařízení).

Pokud je to nezbytné (např. s ohledem na obavy pracovníků ze samotného pobývání dětí v bytě), je

možností spolu s dětmi připravit dokument obsahující podmínky samotného pobytu dětí v bytě, který děti podepíší, pokud s podmínkami souhlasí.

Pokud zařízení vyhodnotí, že dítě je dostatečně schopné být v zařízení bez přítomnosti pedagogických pracovníků, může míru rizika snížit například tak, že dítě prokazatelně seznámí s předem smluvenými pravidly. Ta mohou například obsahovat obecně platná pravidla (jako např. zákaz konzumace alkoholu a návykových látek, manipulovat s otevřeným ohněm atp.) ale i specifická pravidla (jako např. zákaz vpouštění návštěv, či samovolně opouštět zařízení mimo případy evakuace atp.). Součástí těchto pravidel by také měl být smluvený způsob vzájemné komunikace dětí s pedagogickými pracovníky. Dítě by mělo vědět, kdy a komu se má hlásit, případně koho může v případě potřeby kontaktovat. Recipročně by dítě mělo mít povinnost být při nepřítomnosti pedagogických pracovníků kontaktní.

Zařízení by tedy nemělo být odpovědné za škodu nebo újmu vzniklou v souvislosti se samostatným pobytem dítěte v zařízení za situace, kdy:

- doloží, že u konkrétního dítěte proběhlo výše zmíněné posouzení rizik,
- prokáže, že dítě bylo poučeno o zásadách bezpečného chování při samostatném pobytu v zařízení.

Za výše uvedených okolností tedy je možné umožnit konkrétním dětem zůstat v dětském domově i bez přítomnosti pedagogických pracovníků.

<https://msmt.gov.cz/vzdelavani/socialni-programy/nepretrzity-dohled-nad-detmi-v-detskych-domovech>